

התורה מלמדת אותנו שיש חובת שליחות לתת מענה לשאלות הבנים, תשובה ההולמת לכל אחד מהם בכל דור ודור.

- התורה אינה מסתפקת בעוצמת הגילוי בעת התרחשות הניסים, אלא לוקחת בחשבון את ערעורי הכפירה והשעות הקטנות שיקרו בעתיד, ומקדימה לכך מענה.
 - התורה לא רק מצווה ופוקדת, אלא מדריכה כיצד להעביר את המסר באופן מותאם לכל אחד.
- בנבואת זכריה מצאנו 'שני מקלות הרועים את הצאן', שתי דרכי חינוך:

- **מקל נועם** - תורת ארץ ישראל (מנעימים זה לזה בהלכה) - מתאים לגאולה - יותר מחבר, ריכוך בנקודות החיכוך.
- **מקל חובלים** - תורת בבל (מחבלים זה לזה בהלכה, ומרויחן זה לזה כזית) - מתאים לגלות - יותר כללים, יותר נוקשה.

בפעם הראשונה נצטווה משה להכות בסלע לצורך יציאת המים, אך **בפעם השנייה** נצטווה לדבר עם הסלע. טעותו של משה היתה שהיה סבור להשוות בין הציווי שנצטווה בפעם הראשונה לציווי שנצטווה בפעם השנייה, ולכן היכה.

ההשוואה של משה רבינו היתה טעות כיוון ש:

הציווי הראשון להכות היה בתחילת דרכם במדבר, בהיותם קרובים לגלות - שם צריך 'הכאה' - **חובלים**.

הציווי השני לדבר היה בסמיכות לשערי ארץ ישראל, לגאולה - שם צריך 'דיבור' - **נועם**.

הרב קלכהיים מדגים את ההבדלים בגישות החינוכיות, ביצירת השוואה בין נוסח ההגדה של פסח ('שנהגו בה ישראל בזמן הגלות') ... לבין הנוסח המופיע בתלמוד הירושלמי שנכתב בארץ ישראל.

כנגד ארבעה בנים	התשובה לבן החכם	התשובה לבן הרשע	בן שאינו יודע לשאול
נוסח ההגדה	אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן	הקהה את שיניו.. אילו היה שם לא היה נגאל	והגדת לבנך
לשון התלמוד הירושלמי	בחוזק יד הוציאנו ד' ממצרים	לא היה ראוי להיגאל	לא מופיע הפסוק הזה

משמעות ההבדלים:

כנגד ארבעה בנים - הירושלמי מדגיש שגם הרשע הוא אינו זר, הוא עדין בן.. יש תקוה לתקן אותו על ידי חינוך מתאים.

התשובה לבן החכם – כאשר החכם מתעניין מה העדות והחוקים והמשפטים, בנוסח הגדה נאמר להחכים אותו בכל פרטי ההלכות.. עד הלכה האחרונה.. האפיקומן. ואילו הירושלמי, מעדיף לבחר אותו לאמונה.. בחוזק יד הוציאנו ד'..

התשובה לבן הרשע - הירושלמי לא מקהה את שיניו, ולא משדר לו שהוא כופר שלא היה נגאל, אלא מנסים לחבר אותו, אומרים לו שהיית נגאל, למרות שמעשיך עדיין אינם ראויים.

בן שאינו יודע לשאול – לא אומרים לו, כאשר הוא אדיש ואינו קשוב. המשימה היא לפתוח לו, לעורר בו חיים ונכונות לשמוע.